

משחקי מלחמה

נגע האלימות ההולך ומתפשט בחברה הישראלית מקורו בחינוך לקוי, בהסרת האחריות מההורים והעברתה למוסדות ■ עלינו להחזיר לעצמנו את הסמכות ההורית ולדעת להציב גבולות לילדים ולנוער ■ להרים את נס החינוך, לחזק את המורים כבעלי סמכות שאין עליה עוררין - כך שנוכל להפוך לחברה סובלנית יותר, פחות וולגרית ואלימה, הפתוחה לקבל את האחר והשונה ■ הנושאים הערכיים בהם אנו צריכים לעשות מהפכה מחייבים שילוב ושידוד מערכות, כדי להתמודד עם גילויי האלימות ותוצאותיהם הרוות האסון

מאת: עופר לפלר

נער מפוחד, שפניו עוד לא זכו לגילוח ראשון, יושב מכווץ על הספסל ומליט את פניו בכפות ידיו. זו תמונה שאנו צופים בה מדי בוקר באולמות בתי המשפט, ובעיקר ליד חדרו של שופט המעצרים התורן. בכל פעם שהתמונה מופיעה - אנו מתפללים שלא נהיה אנחנו סטטיסטיים בתיאטרון האבסורד של החיים. לא רחוק משם, בבית החולים, נער נאבק על חייו. הוא מחובר למוניטור, מפרפר בין חיים למוות. קאט. נשמעת דפיקה בדלת, מולכם מבטו של שוטר מבוהל: "ילדכם נמצא בחדר מיון, הוא נמצא דקור" - וכך גם אתם יכולים להפוך בן-רגע לשחקנים בעל כורחם. זוהי לא מערכה מתוך הצגת תיאטרון, ואי אפשר לרדת מן הבמה בסוף המחזה - כאן נהרסות משפחות שלמות.

חברה הישגית ותחרותית

נערה אחת, רצח אחד, זוועה אחת ומשפחה של פרח שנקטף - משפחתה של מעין ספיר, היא שהצליחה לטלטל מדינה שלמה בשאלה: עד מתי? מעין ספיר ז"ל עשתה את מה שרק מלחמות ישראל עושות לנו - איחוד השורות מימין ומשמאל. ערבים ויהודים, נשים וגברים שאלו את עצמם, עד מתי נספוג את האלימות הזו. לא עובר יום מבלי שנשמע על עוד מקרה מזעזע של אלימות ילדים, בני נוער ובוגרים - ילד בן 12 תוקף מינית, בעל רוצח את אשתו, חבורת נערים אונסת, אשה מתעללת בתינוקה. אנו כחברה עומדים חסרי אונים ושואלים - מהו הפתרון? מה עוד לא עשינו, ואיפה הרשויות? התשובה, לפי דעתי, נמצאת אצל כל אחד ואחת מאתנו.

נגע האלימות ההולך ומעמיק, הולך ומתפשט בחברה הישראלית בשנים האחרונות. אי אפשר

לייחס את האלימות רק לחלק מסוים של האוכלוסייה, זו אינה עוד נחלת המעמד הסוציו-אקונומי הנמוך, והגורמים אינם רק השכונה, הרחוב או המוצא החברתי והעדתי. זו הפכה להיות בעיה כללית של חברה שאיבדה את מוסריותה, שהיטשטשו בה גבולותיה של אכיפת הסמכות על רבדיה השונים. כחברה אנו סובלים מתחלואה של שכלול האלימות. אנו חיים בחברה לחוצה, העסוקה כל העת במרדף אחר הישגים. חברה המציגה ומעריצה כוח, ובמשך שנות קיומה הטיפה לכך שאי אפשר לנהל משא ומתן כי אין אם מי לדבר, ובעיקר, כי הצד השני אלים ומבין רק כוח. אם נשחזר את ימי ילדותנו נגלה כי מתנות ימי ההולדת נשאו אופי צבאי משהו - אולרים, חיילי בדיל וכיו"ב.

שולפים סיכנים

התפיסה שרווחה בישראל בעבר, שאנו חברה בה האלימות עדיין מתונה ומתוחמת לאזורים ומעמדות מסוימים - כבר מזמן אינה תקפה. המציאות העגומה הנשקפת אלינו מן הכותרות בעיתונים מצביעה על מצב כמעט הפוך.

הילדים/נערים היום מתרגלים למציאות של תגובות מיידיות. האינטרנט נותן להם את כל מבוקשם במרחק לחיצה על מקש ה-ENTER. המציאות הוירטואלית מסוכנת ואלימה - והיא משפיעה על בני הנוער להשתמש בקלות רבה בכלי משחית גם בחיים האמיתיים: החל בסכין או אורז וכלה בנשק חם וקטלני, כתגובה על כל גילוי של אלימות כלפיהם. האלימות מתפרצת בכל שלב, וגם כשהיא אקראית - היא הופכת במהירות לקטלנית.

כולנו שמענו על מוות מיותר בעקבות ויכוח על כסא נוח בים, מריבת כלבים או מקום חניה. הדעת אינה סובלת שבמדינה נאורה יקרו מקרים

כאלה, ואין פוצה פה. יש שמייחסים את גל האלימות הגובר למצב הביטחוני הרעוע בו אנו חיים: רצף מלחמות ופיגועי טרור ועד ימי ההינתקות - שבמהלכה כל זב חותם פגע בשוטר או בחייל מבלי לשאת באחריות למעשיו. אחד הגורמים הוא ללא ספק התפרקות החברה ממחויבותה לערכי יסוד. כמו כן, מדיניות הכלכלה החופשית הביאה להחרפת המצוקה הכלכלית-חברתית, שהובילה לניכור ולחשך השכלתי. המצוקה דחפה יותר ויותר אנשים להידרדר לפשע ולאלימות על כל גווניה - בתוך המשפחה, בחצר בית הספר, במקומות הבילוי, בכביש, בשירות הצבאי ובעצם בכל סביבה חברתית.

זה מתחיל בגן הילדים

גילוייה הראשונים של האלימות צנועים יחסית. לדעת חוקרים רבים, הציניות הישראלית, ששמה יצאה למרחוק - הינה ביטוי ראשון של אלימות. גסות ובוטות הן המשכם של ביטויי אלימות בקרב הצעירים. ביטויים אלה הולכים ומחריפים מפני שאנשי החינוך שלנו מתקשים להתמודד עמם ומעדיפים להעלים עין. אל לנו להלך על המורים מאחר שהם אינם זוכים כלל לגיבוי ממערכת החינוך ובוודאי שלא מההורים.

מי מאתנו לא שמע על הכאת מורה שהעז להעיר לילד הנמצא תחת פיקוחו. כבר בגיל הרך אנו יכולים לזהות ילדים אשר יתפתחו לאלימים בבגרותם. ההצקה היא תת-קטגוריה ייחודית של האלימות, ומאופיינת בכך שילד בעל השפעה וכוח (המציק) מפגין באופן קבוע התנהגות אנטי חברתית. זו הופכת לאלימות מגוונת ואפילו מתוחכמת ופוגעת בדרך כלל בחלשים בחברה. ילדים מצייקים שהתנהגותם שלילית, ימצאו עצמם בגיל הבגרות משתמשים בחומרים מסוכנים כאלכוהול וסמים, ובסופו של דבר ייתכן שיתחילו

מספר מצומצם של פריטים. והעיקר: בבתי הסוהר שורת משמעת ברזל.

מודל ג'וליאני

רבות דובר על מודל ראש עיריית ניו יורק לשעבר רודולף ג'וליאני, שבעקבות צעדים מרחיקי לכת שנקט - הצליח להביא להפחתה משמעותית בפשיעה ובאלימות בעיר. הדעות חלוקות לגבי הצלחת המבצע - ארגוני זכויות האדם זעקו, מכאן, והיו כאלה שטענו שלא נעשה די, מכאן.

אחד הנושאים המרכזיים בהם עסק ג'וליאני היה הפגנת מנהיגות ודוגמה אישית של מנהיגי האומה (ברור לי, שאם עד עתה נשארתי אדישים - עכשיו אתם כבר בוודאי מתפוצצים מצחוק). איזו דוגמה נותנים אצלנו חברי הכנסת מכל

בסרטים ובהפיכת עבריינים למודלים לחיקוי, כמו למשל בסדרת הטלוויזיה 'הסופרנוס' וכד'. במהלך השנים יצרנו מערכת חוקים ומערכת הגנות לפרט. קידשנו את זכויות הפרט, אך שכחנו את חובותיו של הנוער. יצרנו מצב שבו לעברייני ישנן יותר זכויות מאשר לשומרי החוק (ראו את כמות העתירות שמגישים אסירים), והנה מתכונן בדוק להרגשה של 'מגיע לי ואין לי כל אחריות - לא על עצמי, ודאי וודאי לא על הסביבה שלי'.

מאחר שהאלימות היא מושג כל כך רחב ולא ניתן להגדירו, עלינו לייצר שינוי בדפוסי ההתנהגות של החברה הישראלית. שינוי כזה משול לספינה גדולה שצריכה לבצע סיבוב במסלולה. מדובר בשינוי איטי ומדורג שמתחיל בסיבוב ההגה - אך משפיע על הספינה כולה להתחיל לנוע לעבר המטרה.

לעבור על החוק ולהפוך לעבריינים. לצערנו, אותם בני נוער הופכים גם לאלימים בכבישים. ילדים שגדלים ללא גבולות, ומפגינים מה שנראה בעיני הוריהם כמעשי-קונדס או שובבות נעורים - יתגלו כעבריינים בכבישים ולבסוף יכולים להגיע למעשים פליליים. בנוסף, אין לשכוח כי מדובר בפגיעה בחוסן הלאומי של מדינת ישראל.

האחריות חלה על ההורים

רבות, האחריות היא של כולנו ואין מנוס אלא להחזיר לעצמנו את הסמכות ההורית ולהציב גבולות. להרים את נס החינוך ולקבע את מעמדם של המורים כברי סמכא בתחומם ובעלי סמכות שאין עליה עוררין. כתוצאה מכך נוכל להפוך לחברה סובלנית יותר, פחות וולגרית ואלימה והכי חשוב - עלינו ללמוד לקבל את האחר. הנושאים



הסיעות? ראו את מידת רצינות ועדת השרים למאבק באלימות, שחבריה הוזמנו לסיור בכלא "אופק" - למעט השר שלנו, אף אחד לא בא! חיוק מערכות הכליאה והמשטרה גם הם מרכיבים מרכזיים במודל העבודה של ג'וליאני, ואילו אצלנו עוסקים בעיקר בקיצוץ רוחבי לכל משרדי הממשלה. היד שמבקשת פתרונות קסם למאבק הקשה באלימות - היא היד שמקצצת בתקציבים הדרושים. לסיכום, כוונת הכתבה אינה להלין על משרדי הממשלה ובתוכם האוצר, המשטרה או מערכת החינוך. אני מבקש להדגיש את הנקודה החשובה יותר: המלחמה באלימות תוכל לשאת פירות ביום שבו נחזיר אל סדר היום את הסמכות, הסבלנות והסובלנות בבתינו אנו.

מערך דוברות ותקשורת מסייע

כאמור, ההסברה והשימוש בתקשורת יכולים להביא לצמצום תופעה חמורה זו. כלים אלו מפלחים קהלי יעד רחבים ויוצרים שינוי תודעתי שיוביל לשינוי התנהגות. בנוסף, עלינו לקיים ולחזק את כלל מערכות אכיפת החוק, עלינו לחזק חוקים שלא יעודדו סובלנות כלפי מי שהוא עברייני רצידיביסט, היוצא ונכנס לבתי כלא. בארה"ב, למשל, קיים חוק, אשר אינו מתיר לשופט שיקול דעת כשעברייני חוזר אליו בפעם השלישית. המאסר במדינות רבות אינו מאסר שיקומי אלא דווקא מאסר המרחיק בבירור את העברייני מהחברה - ללא התייחדות, ללא חופשות, הביקורים סגורים (זכוכית חוצצת בין האסיר למבקרים) ואסור להחזיק ציוד בתוך התא, למעט

הערכיים בהם אנו צריכים לעשות מהפכה מחייבים שילוב ושידוד מערכות, כדי להתמודד עם גילויי האלימות ועם תוצאותיהם הרות האסון. כל תהליך חברתי חייב להיות מלווה במערכת הסברה ודוברות חזקה ובלתי מתפשרת, אשר אמורה להגיע לכלל האוכלוסייה, על כל גווניה ובכל השפות. אסור לנו להזניח את העולים החדשים, את בני המיעוטים השונים, ובעיקר עלינו להרחיב את הידע להורים לגבי תחום האחריות הרובצת על כתפיהם. גלגול האחריות על רשויות משטרה, משרד החינוך וכל נושא משרה רשמית הוא טעות נוספת שלנו. עלינו כהורים להחליט איזה סרט ואיזו תוכנית טלוויזיה הילדים שלנו רואים. שם על המרקע מתחוללת האלימות בגלוי: בפרסומות,